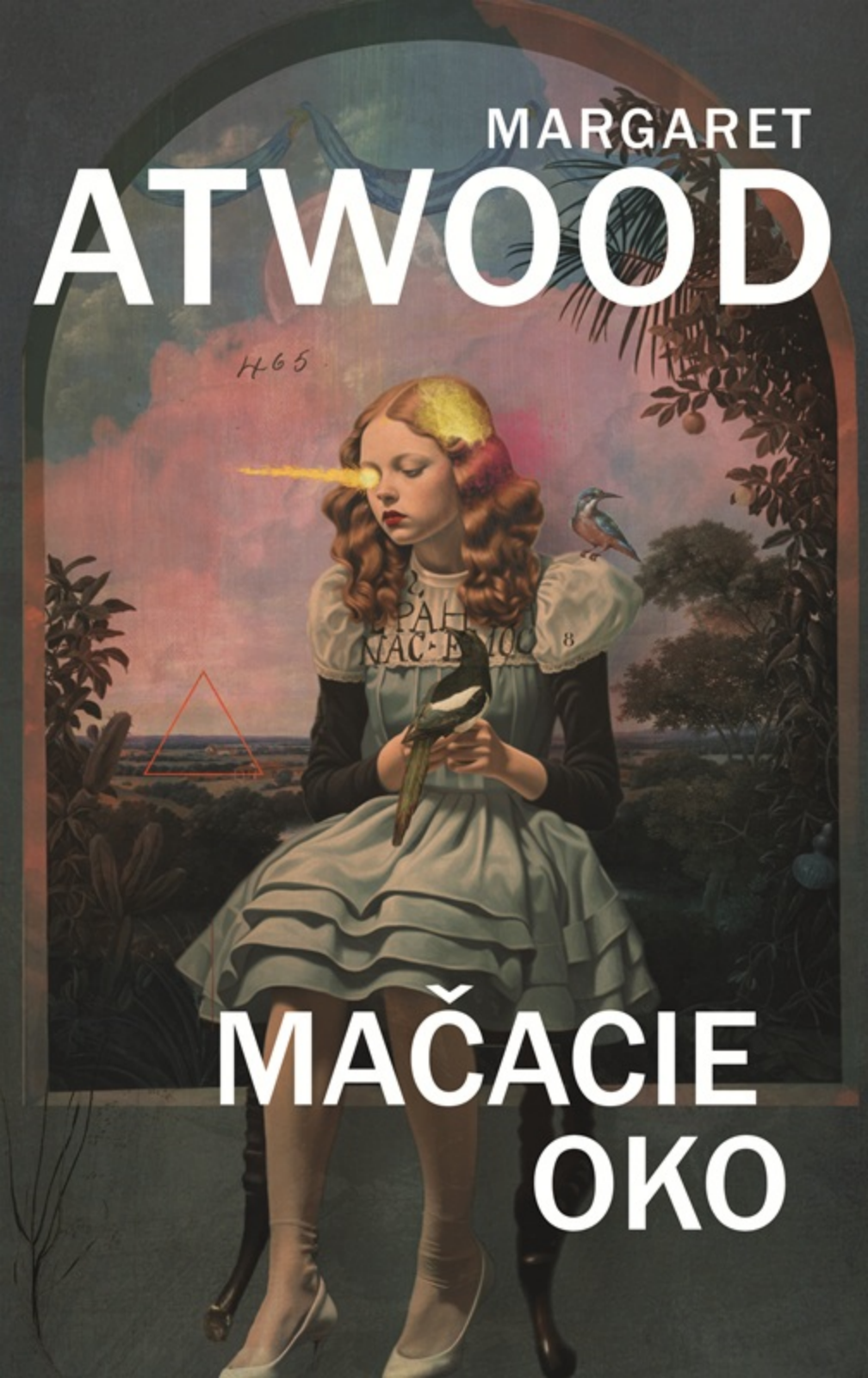
MARGARET

ATWOOD

MAČACIE OKO

MAČACIE OKO

MARGARET ATWOOD

MAČACIE OKO

Z angličtiny preložila
JANA JURÁŇOVÁ

slovart

Copyright © 1988 by O. W. Toad, Ltd.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2026
Translation © Jana Juráňová 2026
Poetry translation © Jana Kantorová-Báliková 2026

Cover collages by Sarah Jarrett

ISBN 978-80-556-6939-7

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Venujem S.

Maľby ani ďalšie diela súčasného umenia opisované v tejto knihe neexistujú. Ovplyvnili ich však okrem iných aj vizuálni umelci a umelkyne ako Joyce Wieland, Jack Chambers, Charles Pachter, Erica Heron, Gail Geltner, Dennis Burton, Louis de Niverville, Heather Cooper, William Kurelek, Greg Curnoe, popsurrealistická keramikárka Lenore M. Atwood, ako aj Galéria Avroma Isaacsa v jej pôvodnom stave. Za informácie z fyziky a kozmológie, o ktorých v tejto knihe píšem, vďačím zaujímavým knihám, čo o týchto témach napísali Paul Davies, Carl Sagan, John Gribbin a Stephen W. Hawking, a za poučné poznámky o strunách som vďačná synovcovi Davidovi Atwoodovi.

Ďakujem Graemovi Gibsonovi za to, že vytrpel čítanie tohto románu, svojej agentke Phoebe Larmore, svojim anglickým agentkám Vivienne Schuster a Vanesse Holt. Za redakčnú prácu a vydanie knihy ďakujem Nan Talese, Nancy Evans, Ellen Seligman, Adrienne Clarkson, Avi Bennett, Liz Calder a Anne Porter a mojej neúnavnej asistentke Melanie Dugan, ako aj škriatkom a čarodejníkom Donyi Peroff, Michaelovi Bradleymu, Alison Parker, Garymu Fosterovi, Cathy Gill, Kathy Minialoff, Fanny Silberman, Coleen Quinn, Rosie Abella, C. M. Sanders, Geneovi Goldbergovi, Johnovi Gallagherovi a Dorothy Goulbourne.

Keď jej Tukanas odrezal hlavu, stará žena pozbierala svoju
krv do rúk a vyfúkla ju k slnku.
„Moja duša vstupuje do teba!“ zakričala.
A odvtedy, keď niekto niekoho zabije, pojme do svojho tela –
bez toho, aby chcel či o tom vedel – dušu svojej obete.

Eduardo Galeano – *Pamäť ohňa: Genezis*

Prečo si pamätáme minulosť, a nie budúcnosť?

Stephen W. Hawking – *Krátka história času*

I

ŽELEZNÉ PĽÚCA

1

Čas nie je lineárny, ale priestorový ako rozľahlý vesmír. Ak sa dá ohnúť priestor, možno ohnúť aj čas, a ak by sme toho vedeli dosť a dokázali sa pohybovať rýchlejšie ako svetlo, mohli by sme cestovať v čase a existovať na dvoch miestach naraz.

To mi povedal môj brat Stephen, keď mal práve na sebe sveter gaštanovej farby, ktorý vtedy často nosil. V tom období trávieval veľa času státím na hlave, takže mozog mal poriadne prekrvený. Nechápala som, čo tým myslí, ale možno mi to len poriadne nevysvetlil. Bol práve v období, keď sa snažil spresniť významy jednotlivých slov.

Zato ja som si vtedy predstavovala čas ako niečo, čo má tvar a dá sa vidieť podobne ako viacero na seba naskladaných priesvitných fólií. Nedívame sa teda v čase späť, ale smerom nadol, skrz čas, ako keď sa pozeráme do vody. Raz vypláva na hladinu to, potom zas ono a inokedy nevypláva nič. Nič sa nestratí.

2

„Stephen tvrdí, že čas nie je lineárny," povedala som. Cordelia prevrátila oči, čo som od nej aj očakávala.

„No a?" hlesla. Táto odpoveď nás obe uspokojila. Povaha času sa tým dostala na správne miesto, rovnako ako celý Stephen, ktorý o nás hovoril ako o „tých pubertiačkach", akoby on bol niečo iné.

Vezieme sa s Cordeliou električkou do centra ako takmer vždy v zimnom období v nedeľu. V električke je vlhko a dusno z dvojnásobne vydýchaného vzduchu a pachu vlhkej vlny. Cordelia nonšalantne sedí, občas ma štuchne lakťom, s prázdnym výrazom v tvári sa díva na ostatných svojimi sivozelenými nepreniknuteľnými a ako kov lesklými očami. Je neprekonateľná v upretom pohľade, ale aj ja som v tom takmer rovnako dobrá. Sme neprístupné, oslnivé, máme trinásť.

Na sebe máme dlhé vlnené kabáty s pásom, goliere vyhrnuté, ako to nosia filmové hviezdy, na nohách gumené čižmy zvrchu ohnuté, aby z nich trčali pánske pracovné ponožky. Obe máme vo vrecku kabáta zhúžvanú šatku na hlavu, mamy nám ich vnucujú, ale my si ich strhneme, len čo im zmizneme z dohľadu. Pohŕdame pokrývkami hlavy. Krikľavočervené lesklé pery máme stisnuté. Sme presvedčené, že sme priateľky.

V električke vždy sedia aj nejaké staré dámy, presnejšie ženy, ktoré my dve považujeme za staré. Bývajú veľmi rôznorodé. Niektoré sú pekne oblečené, majú na sebe kabáty z ručne tkaného škótskeho tvídu značky Harris, na rukách farebne zladené rukavičky, na hlave vkusné klobúčiky s drobnými okrasnými pierkami na boku. Iné sú zjavne chudobnejšie, vyzerajú ako cudzinky, majú cez hlavy a okolo ramien omotané tmavé šály. A ďalšie sú objemné, zavalité, ovešané nákupnými taškami, ústa svätuškársky stiahnuté. Spájame si ich s výpredajmi v suterénoch so

zľavneným tovarom. Cordelia dokáže na prvý pohľad rozoznať lacné textílie. „Gabardén," povie. „Nekvalitný odpad."

A potom aj také, čo ešte nerezignovali, chcú zapôsobiť a byť príťažlivé. Nebolo ich veľa, zato boli neprehliadnuteľné. Obliekali sa do odtieňov šarlátovej alebo fialovej, z uší im viseli efektné náušnice, nosili klobúky, ktoré vyzerali ako divadelné rekvizity. Zo sukní im trčali spodničky v nezvyčajných vyzývavých farbách, vlasy mali odfarbené na slamený odtieň blond alebo na svetlomodro, prípadne na čierno, čo vytváralo ešte väčší kontrast k ich papierovobielym tváram, takže ich matné vlasy vyzerali ako starý tmavý kožuch. Fľakatý rúž im prekrýval pery, čo vytváralo zdanie väčších úst, oči mali orámované výraznou čiernou kostrbatou linkou.

Práve tieto ženy sa najčastejšie rozprávali samy so sebou. Jedna z nich dookola omieľala: „Baranina, baranina", akoby to boli slová nejakej piesne, ďalšia nám štuchala dáždnikom do nôh so slovami: „Celkom nahaté."

Tieto typy sa nám najviac páčia. Je v nich akási roztopašnosť a vynaliezavosť, nestarajú sa, čo si ľudia o nich myslia. Unikli, aj keď nám nebolo jasné, pred čím. Boli sme presvedčené, že pre svoje bizarné oblečenie a slovné tiky sa dobrovoľne rozhodli, a keď nadíde náš čas, aj my sa budeme môcť takto rozhodnúť.

„Takto chcem raz vyzerať," povie Cordelia. „Ibaže ja budem mať uštekaného pekinského palácového psa a budem odháňať decká z trávnika spred môjho domu. Takou tou zahnutou pastierskou palicou."

„Ja budem mať doma leguána ako maznáčika a obliekať sa budem len do čerešňovočervenej," poviem. Len nedávno som objavila slovo čerešňovočervená.

Dnes si hovorím, čo ak tie ženy len jednoducho nevnímali, ako vyzerajú? Možno to bolo až také jednoduché – problémy so zrakom. Aj ja ich už mám. Stačí, ak mám zrkadlo priveľmi blízko, a je zo mňa šmuha, a keď si ho dám priďaleko, nevidím detaily. Ktovie, aké grimasy strúham a aké moderné umenie na seba aplikujem? No a keď sa mi podarí nastaviť správnu vzdialenosť, zakaždým som iná. Niekedy vyzerám ako opotrebovaná žena okolo tridsaťpäť, inokedy ako čulá päťdesiatnička. Veľmi záleží na osvetlení a na tom, nakoľko prižmúrim oči.

Chodievam do reštaurácií zariadených v ružovom, moja pleť tam vyzerá lepšie. V priestoroch zariadených do žlta človek zožltne. Podobnými vecami sa naozaj zaoberám. Márnivosť začne byť postupom času otravná, chápem, preto to niektoré ženy napokon vzdajú. Ale ja to zatiaľ ešte celkom vzdať nemienim.

Nedávno som sa pristihla, ako si nahlas čosi mrmlem, a raz som kráčala po ulici s pootvorenými ústami a mierne som slintala. Len tak trošku, ale čo ak je to začiatok konca, puklina v stene, ktorá sa neskôr roztvorí – a bude v nej čo? Aké vyhliadky žiarivej výstrednosti alebo šialenstva?

Nikomu na svete by som to nepovedala, s výnimkou Cordelie. Ale ktorej Cordelie? Tej, ktorú som si pričarovala – s ohrnutými topánkami a vyhrnutým golierom, alebo tej predchádzajúcej, alebo tej, čo bola potom? Nikdy nie je len jedna osoba, u nikoho to tak nie je.

Čo by som Cordelii povedala, ak by som ju ešte niekedy mala stretnúť? Pravdu, alebo niečo také, aby som pred ňou bola za dobrú?

Asi skôr to druhé. Túto potrebu mám stále.

Už dlho som ju nevidela. Neočakávam, že ju stretnem. Ale odkedy som sa vrátila, ledva sa mi podarí prejsť po ulici bez toho, aby som ju niekde nezazrela, napríklad ako zachádza za roh alebo vchádza do nejakých dverí. Nemusím hovoriť, že fragmenty – rameno, béžová farba, vlasy v odtieni ťavej srsti, tvár z profilu, noha zozadu – len čo mám možnosť vidieť celok, nepatria Cordelii.

Vôbec si neviem predstaviť, ako by asi vyzerala dnes. Je tučná, má ovisnuté prsia, trčí jej popri kútikoch úst zopár šedivých chĺpkov? To sotva, určite by si ich vytrhala. Nosieva okuliare s módnym rámom, dala si vytiahnuť očné viečka? Má melír alebo preliv? Všetko toto je možné. Obe sme dosiahli hraničný vek, nárazníkovú zónu, keď človek ešte môže veriť, že podobné triky zafungujú, stačí sa len vyhnúť jasnému slnečnému svetlu.

Predstavujem si Cordeliu, ako si prezerá zväčšujúce sa väčky pod očami a pokožku, ktorá je pri bližšom pohľade uvoľnená a zvraštená ako na lakťoch. Vzdychne, nanesie si na tvár krém, ten správny druh. Cordelia určite vie, ktorý to je. Skúma si ruky, sú už trochu scvrknuté a mierne

zdeformované, tak ako aj tie moje. V odraze v tmavých oknách metra sa jej na tvári objavujú všelijaké hrčky, pokožka okolo úst vädne, začínajú byť viditeľné laloky, najmä od brady nadol. Nikto si to zatiaľ nevšimol, ibaže by sa zadíval veľmi pozorne, lenže my dve máme vo zvyku dívať sa veľmi pozorne.

Zhodí na dlážku veľkú zelenú osušku v odtieni tlmenej modrozelenej, ladí jej s farbou očí, obzrie sa cez rameno a v zrkadle spozoruje záhyby nad pásom, vyzerajú ako ovisnutý psí krk, potom zbadá svoj zadok, visí ako lalok moriaka, a keď sa otočí, môže pozorovať aj chumáč svojich vlasov, čo vyzerajú ako suché papradie. V duchu ju vidím v športovej súprave, aj tá je modrozelenej farby, cvičí v nejakej telocvični a potí sa ako prasa. Viem, čo by na toto všetko povedala. Pamätám sa, ako sme sa vzrušene a zároveň s odporom chichúňali, keď sme našli vosk, ktorý jej staršie sestry používali na nohy, bol stuhnutý v malom hrnčeku plnom chlpov. Vždy ju zaujímali grotesknosti tela.

Predstavujem si, ako sa s ňou náhodne stretávam bez toho, aby som sa stihla pripraviť. Možno by sedela na obrubníku chodníka v obnosenom kabáte a pletenej čiapke, ktorá pripomína košíček, do akého sa navlieka čajová kanvica, aby čaj nevychladol, má pri sebe plastové tašky a v nich celý svoj majetok, niečo si žundre pod nos. *Cordelia! Nespoznávaš ma?* poviem. Spozná ma, ale tvári sa, že nie. Vstane a odšuchce sa na opuchnutých nohách, cez diery v gumených čižmách jej trčia staré ponožky, obzrie sa ponad plece.

Je v tom satisfakcia, akú prinášajú skôr tie zlé veci. Dívam sa z okna alebo z balkóna, odkiaľ lepšie vidím, ako nejaký muž – do tváre mu nevidím – naháňa Cordeliu po chodníku podo mnou, a keď ju dobehne, udrie ju do rebier a zhodí ju na zem. Ale ďalej už v tom nebudem pokračovať.

Radšej prepnem na kyslíkovú komoru. Cordelia je v bezvedomí. Privolali ma k jej posteli v nemocnici, ale už je neskoro. Vo váze vädnú kvety, z ktorých sa šíri chorľavý puch, do rúk a do nosa má zavedené hadičky, jej dych prezrádza, že končí. Držím ju za ruku. Tvár má bielu, nafúknutú ako nedopečená žemľa, pod zatvorenými očami má žltkasté

kruhy. Viečka sa nehýbu, ale v jej prstoch cítim slabé zášklby – alebo sa mi to len zdá? Sedím a premýšľam, či jej mám tie hadičky vytiahnuť, odpojiť zástrčku z elektriny. Lekári hovoria, že jej mozog už nevykazuje žiadnu aktivitu. Plačem. A kto ma to vlastne dal zavolať?

Alebo ešte lepšie: železné pľúca. Nikdy som také niečo nevidela, ale v novinách boli obrázky detí v železných pľúcach ešte z čias, keď bolo možné dostať detskú obrnu. Tie fotografie – železné pľúca ako valec, obrovský kovový kotúč v podobe klobásy, z ktorého na jednom konci trčí hlava, vždy len dievčenská, vlasy rozprestreté na vankúši, veľké oči, akoby to bol nočný živočích – ma fascinovali viac ako príbehy o deťoch, ktoré behali po tenkom ľade a potom sa preborili a utopili, alebo o deťoch, ktoré sa hrali na železničnej trati a vlak im odrezal ruky aj nohy. Človek mohol dostať obrnu bez toho, aby vedel ako alebo kde, a len tak kde nič, tu nič, skončiť v železných pľúcach. Z niečoho, čo ste vdýchli alebo zjedli, alebo ste to chytili zo špinavých peňazí, ktorých sa pred vami dotkli nejakí ľudia. Nedalo sa to vedieť.

Železné pľúca sa využívali na zastrašovanie detí, mohli nám tak zakazovať veci, ktoré by sme radi robili. Žiadne plavárne, žiadne davy v lete. *Chceš stráviť zvyšok života v železných pľúcach?* povedali hneď. Hlúpa otázka, hoci predstava života v znehybnení, keď som obklopená ľútosťou, mala pre mňa istú tajomnú príťažlivosť.

Cordelia v železných pľúcach, potom ju nadýchnu, ako keď sa hrá na akordeón. Vydáva to mechanický pískavý zvuk. Je pri plnom vedomí, ale nemôže sa hýbať ani rozprávať. Vchádzam do miestnosti, hýbem sa a rozprávam. Naše pohľady sa stretnú.

Cordelia určite niekde je. Možno vo vzdialenosti jedného kilometra odo mňa, možno hneď vo vedľajšom bloku. Ale v konečnom dôsledku si aj tak vôbec neviem predstaviť, čo by som urobila, ak by som sa s ňou náhodne zrazila napríklad v metre, ak by sedela oproti mne alebo čakala na nástupišti a prezerala si reklamy okolo. Stáli by sme vedľa seba a dívali sa na veľké červené ústa obopínajúce čokoládovú tyčinku a ja by som sa k nej obrátila a povedala by som: Cordelia, to som ja Elaine. Otočila by sa a teatrálne by vykríkla? Ignorovala by ma?

Alebo by som ignorovala ja ju, ak by som mala takú možnosť? Alebo by som k nej bez slova pristúpila a objala ju? Alebo by som ju schmatla za plecia a triasla a triasla.

Zrejme už niekoľko hodín kráčam dolu kopcom do centra, kde majú autá zákaz vjazdu. Je večer, vonku sa to podobá na sivosivý akvarel, akoby bolo všetko zaliate tekutým prachom, ktorý sa z mesta vyplavuje vždy na jeseň. Počasie je v každom prípade stále v norme.

Prišla som na miesto, kde sme zvyčajne vystupovali z električky, šliapla som do kopy januárového bahna nazbieraného pri obrubníkoch a ocitla som sa v zovretí vetra, čo prerezával cestu od jazera pomedzi ošumelé budovy s rovnými strechami, ktoré boli v našich predstavách už veľmi blízko urbánnosti. Lenže tá časť mesta už viac nie je ošarpaná a ošumelá. Zreštaurované tehlové fasády sú zdobené neónovými nápismi v kurzíve, všade plno mosadzných ozdobných prvkov, množstvo nehnuteľností a množstvo peňazí. Predo mnou sa vypínajú vysočizné obdĺžnikové veže celé zo skla, sú osvetlené a vyzerajú ako obrovské náhrobné kamene vytvorené z chladného svetla. Zmrazené aktíva.

Veže ani okoloidúci v módnych odevoch z dovozu, ručne vyrobených z kože, semišu a tak podobne, ma až tak nezaujímajú. Sledujem chodník ako sliedička.

Cítim bolesť v čeľusti, mám stiahnuté hrdlo. Znovu som si začala obhrýzať nechty. Zacítim krv, tú chuť si pamätám. Pomarančový nanuk, lacná žuvačka, červené sladké drievko, ohryzené vlasy a špinavý ľad.

II

STRIEBORNÝ PAPIER

3

Ležím na zemi na matraci zakrytá dekou. Matrac, deka: dostali sme sa až sem. Zaujímalo by ma, či si Stephen vôbec niekedy uvedomil, čo je to matrac a čo je to deka. Najskôr nie. Je veľmi pravdepodobné, že keby niekto v jeho prítomnosti vyslovil slovo matrac, pozrel by sa na toho človeka ako hluchý, alebo akoby dotyčný mal poškodený mozog. Dimenzia matracov preňho neexistovala.

Keď ešte neboli žiadne matrace ani deky, zmrzlina stála päť centov. Teraz stojí dolár, ak máte šťastie, a ani nie je taká veľká ako kedysi. V tom spočíva základný rozdiel medzi vtedy a teraz: deväťdesiatpäť centov.

Toto je stred môjho života. Premýšľam o ňom ako o nejakom mieste, ako o niečom uprostred rieky, o strede mosta, o čomsi na polceste. Už by som mala mať nazhromaždené rôzne veci: majetok, zodpovednosť, úspechy, skúsenosti a múdrosť. Mala by som byť významnou osobou.

Ale odkedy som sa vrátila, nemám pocit, že som ťažšia. Cítim sa ľahšia, akoby som sa zbavovala hmoty, akoby som strácala molekuly, kalcium z kostí, bunky z krvi, akoby som sa scvrkávala, akoby ma napĺňal chladný vzduch alebo zľahka padajúci sneh.

So všetkou tou ľahkosťou však nestúpam, ale klesám. Čosi ma ťahá nadol, do vrstiev tohto miesta ako do skvapalneného bahna.

V skutočnosti toto mesto nenávidím. Nenávidím ho tak dlho, že sa ani nepamätám, že by som ho niekedy vnímala inak.

Kedysi bolo v móde hovoriť, aké nudné je toto mesto. Prvá cena týždeň v Toronte, druhá cena dva týždne v Toronte, Toronto dobré, Toronto depresívne, mesto, kde v sobotu nezoženiete víno. Všetci, čo tam bývali, hovorili, že je to provinčné, samoľúbe a nudné mesto. Ak ste to

tvrdili, znamenalo to, že si tieto vlastnosti mesta uvedomujete, ale nemáte s nimi nič spoločné.

A teraz sa očakáva, že budete hovoriť, ako veľmi sa to tu zmenilo. *Svetová trieda*, takto sa dnes Toronto až pričasto označuje v časopisoch. Všetky tie etnické reštaurácie, divadlá, butiky. Mal to byť New York, akurát bez smetí a lúpežných prepadnutí. Kedysi chodievali ľudia na víkendy z Toronta do Buffala, muži si tam išli pozrieť dievčenskú erotickú šou a po nej vypiť pivo, ženy na nákupy. Pri návrate domov boli arogantní, nacenganí a na sebe mali niekoľko vrstiev oblečenia, aby ho prepašovali cez colnicu. Dnes má víkendový ruch opačný smer.

Pre mňa nikdy nepripadala do úvahy žiadna z tých verzií: nebolo ani nudné, ani svetová trieda. Toronto podľa mňa nebolo nikdy nudné. Slovo nudný nevystihuje toľkú mizériu a zároveň čaro.

Nikdy som neverila, že sa zmenilo. Keď som sa včera viezla taxíkom z letiska popri úhľadných továrňach a skladoch s plochými strechami, kde kedysi stáli pekne upravené farmy s rovnými strechami, a míňala som jeden kilometer opatrnosti a utilitarizmu za druhým a potom ďalej cez centrum plné lesku s plátennými markízami v európskom štýle a s dlažobnými kockami, uvedomila som si, že toto mesto je stále rovnaké. Pod rozkvetom a okázalosťou je to stále to staré mesto, ulica za ulicou s domami z hrubých červených tehál s verandovými stĺpmi bielosivými ako stonky jedovatých húb, s ostražitými, vypočítavými oknami. Zlomyseľné, neľútostné, pomstychtivé, neúprosné.

Keď sa v sne ocitnem v tomto meste, vždy sa v ňom stratím.

Okrem tohto všetkého mám, pravdaže, svoj skutočný život. Niekedy sa mi to ani nechce veriť, lebo mi pripadá nemožné, že by som si mohla dovoliť žiť takýto život alebo že by som si ho zaslúžila. Súvisí to s ďalším mojím presvedčením: že všetci ostatní v mojom veku sú dospelí, len ja som zamaskovaná.

V dome, kde bývam, sú na oknách závesy, vpredu je trávnik – a dom samotný stojí v Britskej Kolumbii, čo je tak ďaleko od Toronta, ako som sa len mohla dostať bez toho, aby som sa utopila. Nereálnosť tamojšej scenérie mi dodáva silu: hory ako z pohľadnice typu západ slnka a k tomu

nejaký neurčitý nápis, domy v podobe chalúpok, ktoré vyzerajú, akoby ich postavili siedmi trpaslíci v tridsiatych rokoch, obrovské slimáky, oveľa väčšie, než aké by slimáky mali byť. Dokonca aj dážď je tam prehnaný, nedá sa brať vážne. Myslím, že pre ľudí, ktorí tam vyrastali, je toto všetko rovnako reálne a rovnako ubíjajúce, ako je Toronto ubíjajúce pre mňa. Ale počas dobrých dní sa tam stále cítim ako na dovolenke, ako na úteku. A keď nastanú zlé dni, jednoducho si to nevšímam, a hotovo.

Môj manžel, nie je to môj prvý, sa volá Ben. Nie je to žiadny umelec a som za to vďačná. Vedie cestovnú kanceláriu, ktorá sa špecializuje na Mexiko. K jeho ďalším skvelým vlastnostiam patria lacné letenky do Yucatánu. Práve kvôli cestovnej kancelárii túto cestu nepodnikol so mnou: mesiace pred Vianocami sú v cestovnom ruchu hektickým obdobím.

Mám dve dcéry, už dospelé, Sarah a Anne – pekné a zmysluplné mená. Jedna z nich už je takmer hotová lekárka, druhá pracuje ako účtovníčka. Rozhodli sa rozumne. Som zástankyňou rozumných rozhodnutí, napriek tomu, že ja som ich v živote veľa neurobila. Považujem tiež za rozumné dávať deťom normálne mená, lebo veď, len sa pozrite, ako dopadla Cordelia.

Popri svojom skutočnom živote mám aj kariéru, ktorá sa nedá kvalifikovať ako naozaj reálna. Som maliarka. Dokonca som si to dala zapísať aj do pasu – v istej chvíli predstieranej statočnosti, keď som sa na moment tvárila, aká som odvážna, pretože ďalšia možnosť by bola napísať tam *žena v domácnosti*. Nie je veľmi pravdepodobné, že by som sa naozaj stala maliarkou, a sú dni, keď ma to naozaj mrzí. Slušné osoby sa nevenujú maliarstvu, iba tie, čo sú nafúkané, snobské, čo sa rady predvádzajú. Slovo *umelkyňa* ma uvádza do rozpakov. Radšej mám slovo *maliar* či *maliarka*, lebo to pôsobí ako normálna práca. Venovať sa umeniu je také nevkusné, je to záhaľka, ako by vám povedala väčšina ľudí v tejto krajine. Ak o sebe poviete, že ste maliar alebo maliarka, budú sa na vás dívať podozrievavo. Samozrejme, pokiaľ nemaľujete divočinu alebo si takým spôsobom nezarábate veľké peniaze. Lenže ja zarábam dosť len na to, aby som u ostatných maliarov a maliarok vzbudila závisť, no nie dosť na to, aby som komukoľvek z nich mohla povedať: pche, dajte sa vypchať.

Väčšinou však z toho mám radosť a mám pocit, že to s odretými ušami zvládam.

Moja kariéra je dôvod, prečo ešte som na tomto matraci a pod touto prikrývkou. Mám pred sebou retrospektívnu výstavu, moju prvú. Galéria sa volá Sub-Verzie, slovná hra, ktoré som mala tak rada, ešte než sa stali módnymi. Retrospektíva by ma mala tešiť, ale mám z nej zmiešané pocity. Nepáči sa mi predstava, že som už dosť stará a dosť etablovaná na to, aby som také niečo absolvovala, dokonca ani v alternatívnej galérii vedenej skupinkou žien. Zdá sa mi to zvláštne a zlovestné: najprv retrospektíva, potom márnica. Ale zároveň ma to aj hnevá, lebo Galéria umenia v Ontáriu by mi výstavu nezorganizovala. Preferujú mŕtvych mužov, navyše cudzincov.

Tá prikrývka sa nachádza v ateliéri, ktorý patrí môjmu prvému manželovi Jonovi. Je zaujímavé, že tu má prikrývku, hoci býva inde. Zatiaľ som sa nezačala prehrabávať v lekárničke a hľadať sponky do vlasov a ženské dezodoranty, čo by som kedysi robievala. Už ma do toho nič nie je, sponky do vlasov môžem prenechať jeho opancierovanej manželke.

Asi je hlúposť zostať tu, je to príliš retrospektívne. Ale sme stále v kontakte kvôli Sarah, je to aj jeho dcéra, a keď sme sa preniesli cez krik a porozbíjané sklo, ustálili sme sa v akomsi druhu priateľstva na diaľku, čo je vždy jednoduchšie ako blízky vzťah. Keď sa dopočul o tej retrospektíve, sám mi to ponúkol. Povedal, že ceny hotelov v Toronte, dokonca aj druhotriednych, sú nehorázne. Sub-Verzie by ma podržali, ale to som mu nespomenula. Neznášam úhľadnosť hotelov, vane vyčistené dočista, dočista. Nemám rada, keď tam počujem ozvenu svojho hlasu, najmä v noci. Mám radšej, keď sa niečo vyleje, vysype, mám rada neporiadok, špinu, ktorá zostáva po konkrétnych ľuďoch, ako som ja, ako je Jon. Pominuteľných a kočovných.

Jonov ateliér sa nachádza na King Street, neďaleko nábrežia. King Street patrila k miestam, kam nikto nechcel veľmi chodievať, boli tam ošumelé sklady, jazdili tadiaľ rachotiace nákladiaky a naokolo boli pochybné uličky. A teraz sa z nej stala vychytená ulica. Zaplavili ju umelci, ale prvá vlna umelcov a umelkýň ako prišla, tak aj odišla a nahradili ju

nápisy na mosadzných tabuľkách, vykurovacie rúry natreté na červeno a právnické firmy. Jonov ateliér na piatom a zároveň najvyššom poschodí jedného zo skladov tu nemá pred sebou dlhú budúcnosť. Po stropoch sa rozlieza koľajnicový systém osvetlenia, spodné poschodia sa zbavujú svojich linoleových podláh páchnucich čistiacimi prostriedkami a ich pach zas preráža čudný základ voľakedajších vývratkov a moču, lebo široké dosky majú pod linoleom pieskovaný povrch. Toto všetko viem, pretože na piate poschodie chodím peši, ešte sa nedostali k tomu, aby tu urobili výťah.

Jon mi nechal kľúč pod rohožkou s poznámkou *Veľa šťastia*, čo je mierkou toho, ako veľmi znežnel alebo zjemnel. Podobné priania, to rozhodne nebol jeho voľakedajší štýl. Dočasne je v Los Angeles, kde sa venuje vražde motorovou pílou, ale pred mojou vernisážou bude späť.

Naposledy som ho videla pred štyrmi rokmi na promócii Sarah. Odletel na pobrežie, našťastie bez manželky, ktorá ma veľmi nemusí. Aj keď sme sa zatiaľ nestretli, viem o nedostatku jej náklonnosti voči mne. Počas ceremoniálu, rituálnych okázalostí, následného pohostenia čajom a koláčikmi sme fungovali ako zodpovední dospelí rodičia. Vzali sme obe dievčatá na večeru a správali sme sa slušne. Dokonca sme sa aj obliekli tak, ako sme predpokladali, že si to Sarah želá: mala som na sebe primerané oblečenie a k tomu zladené topánky a všetko, čo s tým súvisí, a Jon mal oblek a naozajstnú kravatu. Povedala som mu, že vyzerá ako zamestnanec pohrebného ústavu.

Ale na druhý deň sme sa spolu vykradli na obed a *strieskali sme sa*. Slovo strieskať sa, ktoré už zastaráva, mi naznačuje, čo sa vlastne odohralo. Bola to retrospektíva. A stále o tom uvažujem tak, že som sa vykradla z domu, hoci Ben o tom, samozrejme, vedel. Aj keď on by nikdy nešiel na obed so svojou prvou ženou.

„Vždy si hovorila, že to bola úplná katastrofa," povedal mi Ben v pomykove.

„Veď aj bola. Bolo to príšerné."

„Tak prečo potom chceš s ním ísť na obed?"

„To sa ťažko vysvetľuje," odpovedala som, hoci to možno ani nie je také ťažké. To, čo máme s Jonom spoločné, sa pravdepodobne dosť

podobá na dopravnú nehodu, ale zažili sme ju spolu. Sme preživší, ja som prežila stretnutie s ním a on so mnou. Boli sme jeden pre druhého žralokom, ale aj záchrannou vestou. A to sa počíta.

Za starých čias Jon robil rôzne konštrukcie. Vyrábal ich z kúskov dreva a kože, ktoré vyberal zo smetných kontajnerov, alebo porozbíjal nejaké veci – husle, sklo – a pozliepal ich tak, aby z nich bol odpad. Hovoril tomu roztrieštené schémy. Raz omotal kusy farebnej pásky okolo kmeňov stromov a odfotil to, inokedy urobil repliku bochníka chleba pokrytého plesňou, ktorý sa pomocou malého elektrického motora nadychoval a potom vydychoval. Pleseň bola vyrobená z odstrižkov jeho vlasov a vlasov jeho priateľov. Myslím, že na tom bochníku je aj zopár mojich vlasov. Načapala som ho, ako si ich berie z mojej kefy na vlasy.

V súčasnosti vyrába špeciálne efekty do filmov, aby nevyšiel zo svojho umeleckého cviku. Ateliér je zahádzaný jeho spolovice hotovými výtvormi. Na pracovnom stole, kde má farby, lepidlá, nože a kliešte, je položená ruka a rameno, sú vyrobené z umelej živice, z odrezaných koncov sa derú von tepny, remienky, cez ktoré ich možno niekam pripevniť. Okolo na dlážke stoja duté odliatky nôh a šliap, ktoré vyzerajú ako stojany na dáždniky v podobe sloních nôh. V jednom odliatku skutočne je odložený dáždnik. Je tam aj časť tváre so sčernenou a povädnutou pokožkou, vyrobená tak, aby sedela na tvár konkrétneho herca. Netvor, ktorého ktosi zdeformoval v túžbe po pomste.

Jon mi povedal, že si nie je istý, či tieto rozsekané časti tiel sú práve tým, na čom by mal pracovať. Je to priveľmi násilné a neprispieva to k ľudskému dobru. Na staré kolená začal veriť v ľudské dobro, je to zjavná premena. V kredenci som dokonca našla aj nejaký bylinkový čaj. Tvrdí, že by radšej vyrábal priateľsky vyzerajúce zvieratká do predstavení pre deti. Ale ako sám hovorí, človek musí z niečoho žiť a o odfiknuté ľudské údy je väčší záujem.

Želala by som si, aby tu bol, alebo aby tu bol Ben, alebo hocijaký muž, ktorého poznám. Cudzí muži ma prestávajú baviť. Kedysi som sa zameriavala na vzrušenie, na nebezpečenstvo. Ale teraz je to pre mňa už len chaos a trápenie. Aby som sa elegantne vyzliekala, veď to sa ani nedá, a ešte premýšľala, čo poviem potom, bez toho, aby sa mi v hlave nezačali

ozývať staré veci. A čo je horšie, dostať sa do kontaktu s ďalšími osobitosťami: nechty na nohách, ušné dierky, chĺpky v nose. V tomto veku sa radšej vraciame k prudérnosti ako v detstve.

Vyvlečiem sa z prikrývky s pocitom, akoby som vôbec nespala. V kuchynke sa prehrabem medzi vrecúškami bylinkových čajov – citrónová hmla, ranný hrom a pospájam ich do vône akejsi hustej, dráždivej, jedovatej kávy. Ocitnem sa uprostred hlavnej izby, ale nepamätám sa, ako som sa tam z kuchynky dostala. Malý časový skok, trochu statickej elektriny na obrazovke, možno porucha biorytmu: v noci som dlho hore, ráno sa nadrogujem. Alzheimer v počiatočnom štádiu.

Sedím pri okne, pijem kávu a obhrýzam si nechty, dívam sa z piateho poschodia. Z tohto uhla sa chodci javia, akoby boli zhora zmačkaní, sú ako zdeformované deti. Všade naokolo sa týčia skladové budovy v tvare škatúľ s plochými strechami, za nimi sa rozprestierajú rovinaté železničné pozemky, po ktorých kedysi premávali vlaky, jediná zábava, aká tu v nedeľu bola k dispozícii.

Ďalej vidno veľkú plochu Ontárijského jazera – Ontário, dve o, čo vyzerajú ako nula na začiatku a nula na konci. Jazero je bridlicovosivé a plné jedov. Dokonca aj dážď z neho je karcinogénny.

Umyjem sa v Jonovej maličkej umazanej kúpeľni a odolám lekárničke. Kúpeľňa je obchytkaná, všade sú otlačky prstov, je natretá zájdenou bielou farbou a svetlo v nej nikomu na kráse nepridá. Jon by sa necítil ako umelec, ak by nebol obklopený istým stupňom spustnutosti. Žmúrim do zrkadla a upravujem si tvár: s kontaktnými šošovkami som priveľmi blízko zrkadla, bez nich som od neho zasa priďaleko. Zvykla som si robiť tieto veci pred zrkadlom s jednou šošovkou v ústach, je sklená, tenučká ako konček citrónovej kvapky. Mohla by som sa ňou nechtiac zadusiť, čo by bol dosť ponižujúci záver života. Mohla by som si zaobstarať bifokálne okuliare. Lenže vyzerala by som v nich ako stará babizňa.

Natiahnem na seba bledomodrú teplákovú súpravu, podobne sa prezlečiem vždy, keď nechcem vyzerať ako umelkyňa, a zídem štyri poschodia, pričom sa snažím pôsobiť energicky a cieľavedome. Mohla by som byť

podnikateľkou, ktorá si ide zabehať, alebo šéfkou banky, ktorá má práve voľno. Vydám sa smerom na sever, potom na východ po Queen Street, čo je ďalšia oblasť, kam sme nikdy nechodili. Povrávalo sa, že sa tam motajú zanedbaní opilci, tak sme o nich hovorili. Údajne pili denaturovaný lieh a spávali v telefónnych búdkach, v električke vám potom ovracali topánky. Dnes sú tam galérie, kníhkupectvá, butiky plné čierneho oblečenia a podivuhodných topánok, trendy na ostrej hrane.

Rozhodla som sa zájsť do galérie, ešte som ju nevidela, všetko sme dohodli po telefóne a poštou. Nemala som v úmysle vojsť dnu, aby ma spoznali, aspoň zatiaľ nie. Chcem si ju len obzrieť zvonku. Prejdem sa okolo, náhodne sa popozerám, tvárim sa, že som žena v domácnosti, turistka, osoba, čo sa vybrala poobzerať výklady. Galérie sú desivé miesta, hodnotí sa tam a posudzuje. Musím sa na ne vždy vopred pripraviť.

Ale skôr než dôjdem ku galérii, narazím na stenu z preglejky, za ktorou sa skrýva búranisko. Na nej je v rozpore s okázalou čistotou Toronta nasprejované: *Buď slanina, alebo ja, zlatko.* A pod tým: *Čo je to tá slanina, kde ju zoženiem?* Vedľa je plagát. Alebo skôr leták: brutálny odtieň fialovej so zelenými akcentmi a čiernym písmom. Je na ňom napísané RISLEYOVÁ V RETROSPEKTÍVE. Len priezvisko, akoby išlo o nejakú postavu z knihy. Meno je moje, tvár tiež, viac-menej. Fotografia, ktorú som poslala do galérie. Ibaže na tejto mi niekto primaľoval fúzy.

Ten, kto fúzy nakreslil, vedel, čo robí. Alebo tá: nič jej v tom nebránilo. Sú to zvlnené splývavé fúzy ako u nejakého gavaliera a k tomu šarmantná kozia briadka. Ladí mi k vlasom.

Z fúzov by som mala znervóznieť. Je to len čarbanica, alebo politický komentár, akt agresie? Je to niečo ako *Bol tu Kilroy* alebo skôr *Choď do riti*? Pamätám sa, ako som kedysi takéto fúzy dokresľovala ja, pamätám si tú zlobu, ktorá sa do nich dostala, túžbu zosmiešniť, znevážiť a pocit moci. Bolo to hanobenie, znamenalo to zbaviť osobu jej tváre. Keby som bola mladšia, brala by som to negatívne.

Za daných okolností si tie fúzy prezerám a pomyslím si: *Vyzerá to celkom dobre.* Fúzy sú niečo ako kostým. Skúmam ich z viacerých uhlov, akoby som zvažovala, že si také kúpim. Vrhá to na vec iné svetlo. Premýšľam o mužoch a ich tvárovom poraste, o možnostiach maskovať sa a skryť

sa, ktoré majú stále k dispozícii. Premýšľam o mužoch s fúzmi a o tom, ako sa asi musia cítiť, keď si ich oholia – ako nahí. Akoby sa zmenšili. Mnoho ľudí by vyzeralo lepšie s fúzami.

Potom ma prepadne úžas. Napokon som nadobudla tvár, na ktorú sa dajú primaľovať fúzy, tvár, ktorá si fúzy priam pýta. Verejnú tvár, tvár, ktorú je možné znetvoriť. To je úspech. Predsa len som zo seba niečo vykresala, či už to alebo ono.

Rada by som vedela, či ten plagát uvidí aj Cordelia. Ktovie, či ma napriek fúzom spozná. Možno príde na vernisáž. Vojde do dverí, ja sa otočím, oblečená v čiernom, ako sa na maliarku patrí, vyzerám úspešne, v ruke držím pohár len mierne mizerného vína. Nerozlejem ani kvapku.

4

Kým sme sa presťahovali do Toronta, bola som šťastná. Dovtedy sme v podstate nežili nikde, vlastne sme žili na toľkých miestach, že sa ich ani nedalo zapamätať. Veľa času sme trávili jazdami v našom Studebakeri, ktorý mal taký nízky podvozok, že takmer sedel na zemi, bol veľký asi ako čln a vozili sme sa v ňom po vedľajších cestách aj po dvojprúdových diaľniciach na severe, ktoré sa kľukatili popri jednom jazere za druhým, po jednom kopci za druhým, s bielymi čiarami uprostred cesty a telefónnymi stĺpmi po stranách, vysokými aj nižšími, drôty na nich vyzerali, akoby sa pohybovali hore-dole.

Sedím sama na zadnom sedadle medzi kuframi, kartónovými škatuľami s potravinami a kabátmi, v zápachu pripomínajúcom plyn, ktorý sa šíri z čalúnenia autosedačiek ako pozostatok z ich čistenia. Môj brat Stephen sedí na prednom sedadle vedľa pootvoreného okna. Cítiť z neho vôňu mätových cukríkov. Cez ňu preráža jeho bežná vôňa cédrového dreva, olovených ceruziek a mokrého piesku. Občas sa vyvracia do papierového vrecka alebo vedľa cesty, ak sa otcovi podarí zastaviť včas. Na rozdiel odo mňa má kinetózu, preto musí sedieť na sedadle spolujazdca. Je to jeho jediná slabá stránka, o ktorej viem.

Zo svojho stiesneného miesta vzadu mám dobrý výhľad na uši všetkých členov rodiny. Otcovi uši trčia spod okraja starého plsteného klobúka, aby sa mu do vlasov nedostali vetvičky, miazga zo stromov a húsenice. Jeho uši sú veľké a mäkké, s dlhými lalôčikmi, vyzerajú ako uši škriatka alebo tých drobných postavičiek mäsovej farby, čo pripomínajú psa a sú z komiksov o Mickey Mousovi. Mama nosí vlasy zopnuté po bokoch sponkami, takže uši jej vidno aj zozadu. Má ich úzke, s krehkými hornými okrajmi ako rúčky porcelánových šálok, hoci ona sama krehká nie je. Bratove uši sú okrúhle ako sušené marhule alebo ako uši zeleno

sfarbených mimozemšťanov s oválnymi hlavami, aké on sám kreslieva farebnými ceruzkami. Okolo tých okrúhlych uší, ponad ne a na krku sa mu v hustých chumáčoch vinú rovné vlasy v odtieni špinavej blond. Odoláva totiž holičovi.

Keď sa vezieme v aute, nie je jednoduché pošepkať niečo bratovi do jeho okrúhlych uší. Aj tak mi nemôže zašepkať odpoveď, lebo sa musí dívať pred seba na horizont alebo na biele čiary na ceste, ktorá sa na nás pomaly valí ako vlna za vlnou.

Cesty sú zväčša prázdne, lebo je vojna, hoci z času na čas sa objaví nákladné auto naložené guľatinou alebo čerstvým rezivom, z ktorého sa šíri vôňa pilín. V čase obeda sa zastavíme niekde popri ceste, rozprestrieme si nepremokavú plachtu medzi sedmokráskami a fialovou kyprinou úzkolistou a zjeme obed, ktorý nám mama pripravila: chlieb so sardinkami alebo chlieb so syrom, alebo chlieb s melasou, prípadne chlieb s džemom, ak sa nepodarilo zohnať nič iné. Mäso a syr máme len zriedkakedy, oboje je na prídel. Znamená to, že máme prídelový zošit, do ktorého to zaznamenávame farebnými pečiatkami.

Otec rozloží ohník, nad ktorým sa dá zovrieť voda v malej plechovke, aby sme si mohli uvariť čaj. Po obede jeden po druhom mizneme v kríkoch s kúskami toaletného papiera vo vrecku. Občas tam už kusy toaletného papiera zanechal niekto pred nami, porozhadzované medzi náletovými drevinami a odumretým lístím, ale väčšinou nie. Prikrčím sa, načúvam, či za mnou nie je nejaký medveď, na špičkách nôh ma škriabu listy astier. Potom zahrabem toaletný papier pod konáriky, kôru a vyschnuté papradie. Otec hovorí, že by to malo vyzerať, akoby sme tam vôbec neboli.

Potom sa otec vyberie do lesa vyzbrojený sekerou, batohom a veľkou drevenou debnou, ktorú má na koženom remeni prehodenú cez plece. Díva sa nahor, obzerá si jeden strom za druhým a zvažuje. Keď si vyberie konkrétny strom, rozprestrie pod ním na zemi plachtu a omotá ju okolo kmeňa. Otvorí drevenú debničku, ktorá je plná stojanov s malými fľaštičkami. Zadnou stranou sekery udrie do kmeňa stromu. Strom sa zatrasie, listy, vetvičky a húsenice sa rozletia, odrazia sa od jeho sivého plsteného klobúka a popadajú do plachty. So Stephenom sa prikrčíme

a zbierame húsenice, sú modro pruhované, zamatové a chladné ako psie ňufáky. Vkladáme ich do zberných fliaš naplnených svetlým alkoholom. Pozorujeme, ako sa krútia a potápajú.

Otec sa díva na tú úrodu húseníc, akoby ich sám vypestoval. Skúma rozžuté listy. „Krásne zamorenie," hovorí. Je veselý, v tom čase mladší ako ja dnes.

Na prstoch cítim pach alkoholu, chladný a odťažitý, prenikavý, ako keď sa mi do nich zapichne pripináčik. Cítiť ho po bielych smaltovaných umývadlách. Keď sa v noci dívam na hviezdy, na ich studené, biele a ostré svetlo, zdá sa mi, že musia mať presne takú vôňu.

Keď sa deň nachýli ku koncu, znovu zastavíme, postavíme si stan z celtoviny, ktorú podoprieme drevenými tyčami. Spacie vaky sú farby kaki, hrubé a hrčkovité a vždy trochu navlhnuté. Dávame si pod ne karimatky a nafukovacie matrace, pri ich nafukovaní sa nám točí hlava, nos a ústa sa naplnia chuťou zatuchnutých pršiplášťov alebo náhradných pneumatík naukladaných v garáži. Pri večeri sedíme okolo ohňa, ktorý svieti tým jasnejšie, čím viac zo stromov vyrastajú tiene, ktoré vyzerajú ako ešte tmavšie konáre. Potom zalezieme do stanu a navlečení do spacích vakov sa povyzliekame. Baterka vytvára na celtovine kruhy, pričom svetlejší obklopuje tmavší ako terč. Stan páchne dechtom, kapokom a hnedým papierom, na ktorom sa uchytila mastnota zo syra, a ešte vyležanou trávou. Ráno je na burine pred stanom rosa.

Niekedy sa ubytujeme v moteli, ale to len vtedy, keď už je neskorá noc a nevieme nájsť miesto na stanovanie. Motely sa vždy nachádzajú ďaleko od všetkého, stoja pred tmavou hradbou lesa a ich svetlá sa mihocú ako svetlá lodí alebo oáz v noci, ktorá všetko zjednocuje a zahmlieva. Vonku sú benzínové pumpy veľkosti ľudskej postavy s okrúhlymi diskmi navrchu, osvetlené ako bledé mesiace alebo aureoly bez hlavy. Na každom disku je mušľa, hviezda alebo oranžový javorový list či biela ruža. Motely a benzínové pumpy sú často prázdne alebo zatvorené. Benzín je na prídel, preto ľudia až tak necestujú, ak nemusia.

Niekedy sa ubytujeme v chatkách, ktoré má vo vlastníctve niekto iný, prípadne patria vláde, alebo aj v opustených drevorubačských táboroch.

A niekedy si postavíme dva stany, jeden na spanie a jeden na odkladanie zásob. V zime bývame v rôznych mestách na severe, napríklad v Soo, v North Bay alebo v Sudbury, obývame byty, ktoré sú v skutočnosti hornými poschodiami cudzích domov, preto si musíme dávať pozor, aby sme sa po drevených podlahách pohybovali nehlučne. Používame nábytok, ktorý bol uložený v sklade. Je vždy rovnaký, ale zakaždým vyzerá cudzo.

V takýchto bytoch sú splachovacie záchody, biele a znepokojujúce, všetko v nich v okamihu s hukotom zmizne. Keď sme sa prvýkrát dostali do mesta, s bratom sme často chodili na záchod a všeličo doň hádzali, napríklad kúsky makarónov, aby sme videli, ako miznú. Keď počujeme sirény leteckého poplachu, zatiahneme závesy a zhasneme svetlá, hoci mama tvrdí, že vojna sa sem nikdy nedostane. Vojna preniká cez rádio, pôsobí vzdialene a chrapľavo, hlasy z Londýna sa strácajú v statickej elektrine. Rodičia sa pri počúvaní správ tvária pochybovačne, ústa majú stiahnuté, lebo veď čo ak by sme začali prehrávať?

Brat si to nemyslí. Je presvedčený, že naša strana je tá dobrá, a preto vyhrá. Zbiera kartičky s obrázkami lietadiel a pozná všetky ich názvy.

Brat má kladivo, drevo aj vlastný nožík. Reže a zatĺka – vyrába pištoľ. Pribije dva kusy dreva v pravom uhle a ďalší klinec použije ako spúšť. Má niekoľko takýchto drevených pištolí a tiež dýky a meče, na ich čepele maľuje červenými ceruzkami krv. Časť krvi je oranžová, lebo sa mu minula červená. Spieva:

Vzlietnime a pomodlime sa,
Vzlietnime a pomodlime sa
Aj keď je jedno krídlo preč
Stále môžeme letieť ďalej
Leťme a modlime sa.

Brat spieva túto pieseň bodro, ale ja si myslím, že je to smutná pieseň, lebo hoci som videla obrázky lietadiel na cigaretových kartách, nerozumiem, ako môžu lietať. Predstavujem si, že nejako podobne ako vtáky, lenže vták s jedným krídlom nedokáže lietať. Práve toto hovorieva otec

v zime pred večerou, keď dvíha pohár, ak sú tam pri stole aj iní muži: „S jedným krídlom sa lietať nedá.“ Takže v skutočnosti je tá modlitba v piesni zbytočná.

Stephen mi dá pištoľ a nôž a hráme sa na vojakov. Je to jeho obľúbená hra. Kým rodičia stavajú stan, rozkladajú oheň alebo varia, my sa zakrádame poza stromy a kríky a mierime pištoľami cez lístie. Ja som pechota, takže musím vykonávať jeho rozkazy. Máva na mňa, aby som sa pohla dopredu, posúva ma dozadu, káže mi držať hlavu nadol, aby mi ju nepriateľ neodpálil.

„Si mŕtva,“ povie.

„Nie, nie som.“

„Si. Dostali ťa. Ľahni si!“

Nemôžem sa s ním hádať, lebo on nepriateľa vidí, zatiaľ čo ja nie. Musím si ľahnúť na blatistú zem, opieram sa o peň, aby som sa príliš nezamočila, a ležím tam tak dovtedy, kým nenastane čas, keď mám znovu ožiť.

Niekedy namiesto hry na vojakov lovíme v lese, pričom prevraciame suché polená a skaly, aby sme videli, čo je pod nimi. Sú tam mravce, larvy a chrobáky, žaby a ropuchy, užovky, a keď máme šťastie, aj salamandre. S tým, čo nájdeme, nerobíme nič. Vieme, že ak by sme ich povkladali do fliaš a náhodou nechali na slnku za zadným oknom auta, ako sa nám to už raz podarilo, zahynuli by. A tak si ich len prezrieme, pozorujeme mravce, ako v panike ukrývajú svoje vajíčka, čo vyzerajú ako tabletky, a hady, ktoré sa rýchlo odplazia do tieňa. Potom tie polená uložíme späť, ak sa nám niečo z toho, čo sme našli, nezíde na rybolov.

Z času na čas sa pobijeme. V týchto zápasoch nikdy nevyhrávam, lebo Stephen je odo mňa väčší a bezohľadnejší. A navyše, ja o hru s ním stojím viac než on o hru so mnou. Bijeme sa potichu alebo niekde, kde nás nevidno, lebo keby nás prichytili, potrestali by nás oboch. Z tohto dôvodu ani na seba nežalujeme. Už vieme, že zadosťučinenie z toho, že sme jeden druhého vyzradili, nestojí za to.

Tieto boje sú tajné, a tak majú zvláštnu príťažlivosť. Fascinujú nás nadávky, ktoré máme zakázané, napríklad *príživník*. Fascinuje nás to sprisahanie, tajná dohoda. Šliapeme si po nohách, štípeme sa do rúk a dáva-

me si pritom pozor, aby sme neprejavili bolesť, lebo ešte aj v násilnostiach sme lojálni.

Ako dlho sme takto žili – ako kočovníci na vzdialených okrajoch vojny?

Dnes sme sa viezli dlho a stan sme si postavili neskoro. Usadili sme sa pri ceste, neďaleko akéhosi špinavého bezmenného jazera. Stromy na brehu sa vo vode zdvojujú, listy topoľov žltnú, blíži sa jeseň. Slnko zapadá v dlhom, chladnom, vlečúcom sa západe, najprv ružovom ako plameniak, potom ako losos, potom prekvapivo žiarivo červenom ako dezinfekčný roztok na rany Mercurochrome. Ružové svetlo spočíva na hladine, chveje sa, vzápätí vybledne a zmizne. Je jasná noc, bezmesačná, plná sterilných hviezd. Veľmi dobre vidieť Mliečnu dráhu, čo znamená, že počasie sa pokazí.

Nič z toho si nevšímame, lebo Stephen ma učí vidieť v tme, čo je schopnosť výsadkových jednotiek. Nikdy nevieš, kedy sa ti to zíde, povie. Nesmieš použiť baterku, musíš zostať nehybne v tme a čakať, kým si oči nezvyknú, že nikde nie je žiadne svetlo. Vtedy sa začnú vynárať tvary jednotlivých predmetov, sivasté, mihotavé a nehmotné, akoby sa utvorili z kondenzovaného vzduchu. Stephen mi prikáže, aby som sa pomaly začala hýbať, najprv mám balansovať na jednej nohe a dávať pozor, aby som nestúpila na nejaké vetvičky. Káže mi pokojne dýchať. „Keď ťa začujú, dostanú ťa," šepce.

Prikrčí sa vedľa mňa, na pozadí jazera sa črtá černejší kúsok vody. Zachytím záblesk jeho oka a vzápätí zmizne. Je to jeho trik.

Viem, že sa zakráda k ohňu, tam, kde sú rodičia. Sú v tieni a vyzerajú, akoby sa mihotali, ich tváre sa nedajú rozoznať. Zostala som sama so svojím tlkotom srdca a hlasným dychčaním. Ale má pravdu: dokážem vidieť v tme.

To sú moje spomienky na mŕtvych.

5

Ôsme narodeniny som oslavovala v moteli. Do daru som dostala čierny podlhovastý fotoaparát značky Brownie, navrchu mal rukoväť a vzadu okrúhly otvor na pozeranie.

Na prvej fotografii, ktorá na ňom vznikla, som ja. Opieram sa o veraje dverí v moteli. Za mnou sú biele zavreté dvere označené kovovým číslom 9. Mám na sebe nohavice, ktoré sú v kolenách veľmi vyťahané, a bundu s krátkymi rukávmi. Pod bundou, to si pamätám, hoci to nevidieť, mám obnosený pruhovaný hnedožltý pulóver po bratovi. Veľa z môjho vtedajšieho šatstva bolo po ňom. Pokožku mám veľmi bledú, lebo film bol preexponovaný, hlavu naklonenú na jednu stranu, z krátkych rukávov mi visia holé ruky. Vyzerám ako prisťahovalci na starých fotografiách. Akoby ma niekto postavil pred dvere a prikázal mi nehybne stáť.

Aká som bola? Čo som chcela? Neviem sa rozpomenúť. Chcela som na narodeniny fotoaparát? Asi sotva, hoci som bola rada, že som ho dostala.

Chcela som ešte kartičky zo škatúľ s raňajkovými obilninami značky Nabisco Shredded Wheat, také sivé s obrázkami, ktoré sa dajú vyfarbiť, vystrihnúť, a keď sa poskladajú, možno z nich vytvoriť domy, aké sú v meste. A chcela som tiež čističe na fajky, to boli farebné šnúrky. V knihe, ktorú sme vtedy mali, boli návody, ako z dvoch plechoviek a kúska povrázku vyrobiť vysielačku alebo ako sa dá urobiť loďka, ktorá sa pohne dopredu, ak sa do nej kvapne olej. A tiež ako z miniatúrnych zápalkových škatuliek vyrobiť kredenc pre bábiku a ako sa dajú zo šnúrok na čistenie fajok vytvoriť rôzne zvieratá – pes, ovca, ťava. Loďka a kredenc sa mi nepáčia, ale tie čistiace šnúrky áno. Nikdy predtým som nevidela farebné šnúrky, ktorými sa čistia fajky.

Chcela by som dostať strieborný papier z cigaretových škatuliek. Mám už zopár kusov, ale potrebovala by som viac. Rodičia nefajčia, preto musím tie papieriky zbierať, kde ich nájdem, popri čerpacích staniciach či pri moteloch vo vysokej tráve. Zvyknem zbierať zo zeme rôzne odpadky. Keď nájdem taký papierik, očistím ho, vyrovnám a uložím medzi stránky školskej učebnice. Neviem, čo s tými papierikmi budem robiť, až ich budem mať dosť, ale určite to bude niečo úžasné.

Chcem balón. Vojna sa skončila a balóny sú späť. Keď som raz v zime ochorela na mumps, mama mi jeden našla naspodku svojho lodného kufra. Zrejme ho tam schovala ešte pred vojnou, možno tušila, že čoskoro sa nebude dať nijaký zohnať. Vyhodila mi ho do vzduchu. Bol modrý, priesvitný a okrúhly ako súkromný mesiac. Guma bola stará, preležaná a balón takmer okamžite praskol. Zlomilo mi to srdce. Chcem iný balón, taký, ktorý nepraskne.

Chcem mať kamarátky. Dievčatá. Jednoducho priateľky. Viem, že existujú, čítala som o nich v knihách, ale nikdy som žiadne nemala, lebo som nikdy nebola na jednom mieste dosť dlho na to, aby som si nejaké našla.

Väčšinu času je sychravo a zamračené, nad nami visí nízka kovová obloha neskorej jesene. Inokedy prší, vtedy musíme zostať v moteli. Už sme naň zvyknutí: rad chatiek postavených len tak ledabolo, ktoré sú ovešané vianočnými svetielkami, žltými, modrými alebo zelenými. Nazývajú sa aj „chatky pre upratovačky“, lebo je v nich aj nejaký sporák, jeden alebo dva hrnce, čajová kanvica a stôl pokrytý obrusom z voskovaného plátna. Podlaha v našej chatke pre upratovačky je z linolea s vyblednutým kvetinovým vzorom usporiadaným do štvorcov. Uteráky sú malé a tenké, prestieradlá v strede vydraté od tiel iných ľudí. Na stene visí zarámovaná fotka lesa v zime a na ďalšej ešte jedna, na ktorej sú kačice v lete. Niektoré motely majú prístavby s toaletami, ale tento má vnútri zabudovaný skutočný, aj keď smradľavý splachovací záchod a aj vaňu.

V tomto moteli bývame už niekoľko týždňov, je to nezvyčajné, lebo inak v moteloch nebývame nikdy dlhšie ako jednu noc. Jedávame hrachovú polievku z konzervy zohriatu na dvojplatničke v preliačenom hrnci

a krajce chleba natreté melasou s kúskami syra. Vojna sa už skončila, a tak je teraz syra viac. Oblečenie na von nosíme aj vnútri a v noci si ešte naťahujeme ponožky, lebo tieto domčeky s tenkými stenami sú určené pre turistov na leto. Teplá voda je sotva vlažná, mama ohreje vodu v čajovej kanvici a naleje ju do vane, aby sme sa mohli okúpať. „Len aby sme sa zbavili najhrubšej špiny," povie.

Ráno si pri raňajkách zakryjeme plecia plachtami. Niekedy môžeme pozorovať paru vlastného dychu dokonca aj vnútri chatky. Všetko je to také nezvyčajné a trochu slávnostné. Nesúvisí to len s tým, že nechodíme do školy. Aj tak sme do školy nikdy nechodili v jednom kuse viac ako tri alebo štyri mesiace. Naposledy som bola v škole pred ôsmimi mesiacmi a mám na to len matné spomienky.

Vždy ráno si robíme do pracovných zošitov domáce úlohy. Mama nám povie, ktoré strany máme vypracovať. Potom čítame texty z čítaniek. Ten môj je o dvoch deťoch, ktoré bývajú v bielom dome, kde sú v oknách volánové závesy, vpredu trávnik a drevený plot. Otec chodí do práce, mama nosí šaty a zásteru a deti sa na trávniku hrajú s loptou aj so svojím psíkom a mačkou. V týchto príbehoch sa nič nepodobá na môj život. Nie sú tam žiadne stany, diaľnice, neciká sa tam do kríkov, nie sú tam jazerá ani motely. A nie je tam vojna. Deti sú vždy čisté, dievča sa volá Jane, nosí pekné šaty a obuté má lakované topánky s remienkami.

Tie knihy majú pre mňa exotické čaro. Keď si so Stephenom kreslíme pastelkami, on kreslí vojny, obyčajné aj vesmírne. Červenú, žltú a oranžovú celkom vymíňal na výbuchy, minuté sú aj zlatá a strieborná, ktorými kreslí žiarivé kovové panciere tankov a vesmírnych lodí, prilby a rôzne komplikované zbrane. Ja zas kreslím obrázky dievčat. Majú na sebe staromódne oblečenie, dlhé sukne, šatové zástery a nafúknuté rukávy alebo sú oblečené do takých šiat ako Jane a na hlavách majú veľké mašle. Mám v hlave takéto elegantné a delikátne predstavy o malých dievčatách. Nerozmýšľam, čo by som im mohla povedať, ak by som ich stretla. Tak ďaleko som sa nedostala.

Po večeroch musíme umývať riad, lebo ako hovorí mama, „treba sa toho striasť". Potichu a jednoslabične sa hádame, kto je na rade: utierať riady navlhnutou utierkou nie je také príjemné ako umývanie, pri

umývaní si aspoň zohrejeme ruky. Taniere a poháre necháme vznášať sa vo výlevke a bombardujeme ich lyžičkami a nožmi, aby sa ponorili so šepotom: „Bomby preč.“ Snažíme sa zamieriť čo najbližšie, ale zas tak, aby sme celkom netrafili. Nie je to náš riad. Našej mame to ide na nervy. Keď to už nevie vydržať, umyje riad sama a to má byť pre nás akože výčitka.

V noci ležíme na prehnutej rozkladacej posteli, nohy jedného pri hlave druhého, údajne aby sme skôr zaspali, a pod prikrývkami sa potichu kopeme, prípadne sa pokúšame zistiť, ako ďaleko sa nám podarí dostať svoje ponožky do pyžamových nohavíc toho druhého. Z času na čas sa v okne mihnú svetlá prechádzajúceho auta, najprv sa kĺžu po jednej, potom po druhej stene a vzápätí zmiznú. Počuť zvuk motora a potom svišťanie pneumatík na mokrej vozovke. A potom nastane ticho.

6

Neviem, kto ma to vtedy odfotil. Určite brat, lebo mama je práve vnútri v chatke za tými bielymi dverami, má na sebe sivé nohavice a tmavomodrú károvanú košeľu, balí jedlo do kartónových škatúľ a oblečenie do kufrov. V balení má už svoj systém. Pri práci sa rozpráva sama so sebou, pripomína si rôzne detaily a je rada, keď jej nezavadziame.

Vzápätí po vzniku toho záberu začalo snežiť, malé suché vločky padali jedna po druhej z nevľúdnej novembrovej oblohy tam na severe. Kým sa spustí prvý sneh, zavládne ticho a malátnosť, svetlo slabne a z javorov visia posledné listy, vyzerajú ako morské riasy. Kým nezačalo snežiť, boli sme ospalí. Ale sneh nás vzpružil.

Beháme vonku okolo motela, na sebe máme len obnosené letné topánky, holé ruky vystierame k padajúcim snehovým vločkám, hlavy zaklonené, ústa otvorené, hlceme sneh. Ak by bola na zemi hustá snehová pokrývka, váľali by sme sa v nej ako psy v blate. Aj nás to dostáva do rovnakej extázy. Ale keď sa mama pozrie von oknom a vidí nás na snehu, donúti nás, aby sme išli dnu a osušili si nohy malými uterákmi. Nemáme žiadne zimné topánky, ktoré by nám boli dobré. Kým sme vnútri, zo snehu sa stane čľapkanica.

Otec chodí hore-dolu po miestnosti a štrngá kľúčmi vo vrecku. Zakaždým by chcel, aby sa všetko dialo skôr, než sa v skutočnosti udeje. Aj teraz by bol najradšej, aby sme sa okamžite pustili na cestu, ale mama mu hovorí, aby sa držal trochu na uzde. Vyjdeme von a pomáhame mu zoškrabovať námrazu z okien auta, potom nosíme škatule, napokon sa vtrepeme do auta a vyrazíme na juh. Že ideme na juh, viem podľa smeru, odkiaľ svieti slnko, jeho lúče sa pomaly predierajú pomedzi oblaky, s jagotom sa dotýkajú ľadom obalených stromov a odrážajú sa od ľadových plôšok po stranách cesty, čo sťažuje viditeľnosť.

Rodičia hovoria, že ideme do nášho nového domu. Tentoraz bude dom skutočne náš, nie prenajatý. Nachádza sa v Toronte. Ten názov mi nič nehovorí. Predstavujem si dom zo školskej učebnice, biely, pred ním plot a trávnik, na oknách záclony. Chcela by som vedieť, ako bude vyzerať moja izba.

Keď sa k domu dostaneme, je už podvečer. Najprv si myslím, že sa asi stala nejaká chyba, ale nie, je to naozaj ten dom, lebo otec odomyká dvere. Sotva sa dá povedať, že dom stojí na nejakej ulici, skôr je akoby v poli. Je to štvorcový bungalov zo žltých tehál, okolo samé blato. Na jednej strane je v zemi obrovská diera a okolo nej navŕšené veľké kopy blata. Aj cesta pred domom je samé blato, nie je spevnená a je plná výmoľov. Do blata sú zasadené betónové bloky, ktoré slúžia ako schodíky, aby sme sa dostali k dverám.

Vnútri je to ešte bezútešnejšie. Sú tu dvere aj okná, to áno, dom má aj steny a pec funguje. V obývačke je panoramatické okno, lenže výhľad je na veľkú plochu sčereného bahna. Záchod splachuje, ale vnútri misy je žltohnedý prstenec a pláva v nej niekoľko cigaretových ohorkov. Keď otočím kohútikom s teplou vodou, tečie z neho teplá, ale červenkastá voda. Podlahy ale nie sú z lešteného dreva ani z linolea. Dlážka pozostáva zo širokých, hrubých popraskaných dosiek, ktoré sú sivé od omietkového prachu a posiate bielymi škvrnami, vyzerá to ako vtáčie výtrusy. Svietidlá sú nainštalované len v niekoľkých izbách, v ostatných visia zo stropu iba drôty. V kuchyni nie je nijaký pult ani pracovná doska, len holý drez, nie je tam ani sporák. Steny nie sú natreté. Na všetkom je prach: na oknách aj na parapetoch, na lampách aj na podlahe. Všade je tu veľa mŕtvych múch.

„Všetci musíme priložiť ruku k dielu," povie mama, čo znamená, že sa nemáme sťažovať. Budeme musieť robiť, čo je v našich silách, povie. Musíme si dom dokončiť vlastnými rukami, lebo človek, ktorý to mal dokončiť, skrachoval. Stratil sa ako gáfor, tak to povedala. Otec nie je taký pozitívne naladený. Odmeriava krokmi priestor domu, díva sa okolo seba, poklepáva po jednotlivých materiáloch, niečo si šomre a sem-tam krátko zapíska. „Hajzel je to, hajzel, babrák, odkundes, sviniar," hovorí si potichu.

Mama vyloví z útrob auta primusový sporák a položí ho na kuchynskú dlážku, lebo stôl tam nie je. Začne zohrievať akúsi hráškovú polievku. Brat vyjde z domu. Viem, že vylezie na kopu špiny a odpadkov, ktorá sa týči vedľa, alebo preskúma obrovskú jamu v zemi, ale nemám srdce pridať sa k nemu.

Umyjem si ruky v kúpeľni v červenkastej vode. V umývadle je prasklina a to je zrejme v tejto chvíli horšia katastrofa ako všetky iné problémy a nedostatky v dome. Dívam sa na svoju tvár v zrkadle zatiahnutom prachom. Svetlo nemá žiadne tienidlo, nad hlavou mi svieti len holá žiarovka, takže moja tvár je bledá, vyzerám ako chorá, mám kruhy pod očami. Pretriem si ich. Viem, že by nebolo dobré, keby si všimli, že plačem. Napriek tomu, že dom je taký nedokončený, je mi tam veľmi teplo, možno preto, že mám na sebe stále vonkajšie oblečenie. Cítim sa ako v pasci. Radšej by som bola späť v moteli, znovu niekde na ceste, vo svojom starom vykorenenom prechodnom živote, v ktorom som sa cítila bezpečne.

Prvé noci sme spali na dlážke v spacích vakoch, pod nimi sme mali nafukovacie matrace. Neskôr sa doma objavili akési vyradené vojenské postele, boli z plátna natiahnutého v kovovom ráme, ten bol pri nohách užší ako pri hlave, takže ak ste sa na tom lôžku v noci otočili, zvalili ste sa na dlážku a posteľ spadla na vás. Noc čo noc som padala z lôžka a prebúdzala som sa na holej zaprášenej dlážke, nevedela som, kde som. V izbe som bola sama, takže brat sa mi nevysmial ani ma neupozorňoval, že mám byť ticho. Najprv ma predstava vlastnej izby nadchla – prázdny priestor, ktorý si raz zariadim, ako sama budem chcieť, a nebudem musieť brať ohľad na Stephenovo porozhadzované oblečenie a jeho pušky vyrobené z dreva –, no potom mi začalo byť smutno. Dovtedy som v noci nikdy nebola v izbe sama.

Každý deň, kým sme v škole, sa v dome objaví niečo nové: sporák, chladnička, kartársky stolík a štyri stoličky, takže už môžeme jesť normálnym spôsobom, sedíme pri stole, a nie so skríženými nohami na podložke rozloženej pred kozubom, no a kozub už naozaj funguje. Je to jedna z častí domu, ktorá je dokončená. Spaľujeme v ňom zvyšky dreva, ktoré tam zostali po stavbe.

Otec vo voľnom čase stále čosi v dome pritĺka kladivom. Dlážky sú už pokryté podlahovými krytinami: úzke dosky z tvrdého dreva v obývačke, asfaltové dlaždice v mojej a bratovej izbe pribúdajú postupne, rad za radom. Začína sa to u nás podobať na ozajstný dom. Trvá to ale oveľa dlhšie, než by som chcela, a v našej lagúne povojnového bahna máme ešte veľmi ďaleko od úhľadných plotov a bielych záclon.

7

Zvykli sme si otca vídať vo vetrovke a s ošúchaným sivým klobúkom na hlave. Nosil flanelové košele s pevne zapnutými manžetami, aby sa mu pod ne nedostali čierne muchy, a ťažké nohavice zastrčené do vlnených pracovných ponožiek. Mamine oblečenie sa od otcovho doteraz veľmi nelíšilo, s výnimkou klobúka.

Dnes však otec nosí saká, kravaty, biele košele, tvídový kabát a šál. Namiesto kožených čižiem impregnovaných slaninovým tukom má na nohách galoše, ktoré si navlečie na topánky a zapne. Zrazu sme mohli vidieť aj mamine nohy zahalené do nyloniek so švami na zadnej strane. Keď ide von, namaľuje si rúžom pery. Nosí kabát so sivým kožušinovým golierom a klobúk s pierkom, ktorý jej vizuálne predlžuje nos. Zakaždým, keď si ten klobúk dá na hlavu, povie: „Vyzerám ako čarodejnica z Endoru."

Otec zmenil zamestnanie a tým je vysvetlené všetko. Už nie je výskumník, ktorý skúmal v lesoch hmyz, ale univerzitný profesor. Počet zapáchajúcich pohárov a zberných fliaš, ktoré boli kedysi všade, sa zmenšil. Namiesto toho sa po celom dome povaľujú stohy kresieb, ktoré farebnými ceruzkami vytvorili jeho študenti a študentky. Na všetkých je nejaký hmyz. Lúčne koníky, smrekové húsenice, húsenice lesných nočných motýľov, drevokazné chrobáky, každý veľký ako stránka papiera a všetky majú starostlivo označené všetky svoje časti: hryzadlá, tykadlá, antény, hrudník, bruško. Niektoré z nich sú rozrezané, takže vidno, čo majú vo vnútri: rôzne tunely, rozvetvenia, hľuzy a jemné vlákna. Tieto obrázky sa mi páčia najviac.

Po večeroch otec sedáva v kresle, dosku má položenú cez opierky a kresby rozložené na doske. Prechádza ich a označuje červenou ceruzkou. Niekedy sa pri tom potichu smeje alebo krúti hlavou alebo tská cez

zuby. „Blbec," povie, alebo: „To je trúba!" Stojím za ním, dívam sa na kresby a on mi ukazuje, že ten človek nakreslil ústa na opačnom konci alebo niekto ďalší nenakreslil srdce a iný zasa nevie rozlíšiť samičku od samčeka. Ja kresby neposudzujem podľa tohto. Podľa mňa sú lepšie alebo horšie podľa farebnosti.

Vždy v sobotu s ním nasadneme do auta a odvezie nás na svoje pracovisko. Je to vlastne budova zoológie, ale my tomu tak nehovoríme. Pre nás je to jednoducho len budova.

Je obrovská. Kedykoľvek tam prídeme, je takmer prázdna, pretože je sobota, takže pôsobí ešte rozľahlejšie. Je z tmavohnedých tehál vyblednutých od vetra a slnka a vyvoláva dojem, že má vežičky, hoci tam nijaké nie sú. Po stenách sa plazí brečtan, teraz v zime bez listov, ktorý budovu pokrýva kostrovitými žilkami. Vnútri sa tiahnu dlhé priestranné chodby s drevenými podlahami poznačenými špinou, ktorá tu zostala po celých generáciách študentov v rozmočených zimných topánkach, ale aj tak sú udržiavané a lesknú sa. Schodiská sú tiež z dreva a vŕzgajú, keď po nich stúpame, lemujú ich zábradlia, po ktorých sa nesmieme šmýkať, a kovové radiátory, ktoré vydávajú zvuky, akoby do nich niekto búchal. Sú buď studené ako kameň, alebo horúce ako oheň.

Na druhom poschodí sú užšie chodby, vedú do ďalších chodieb lemovaných policami plnými mŕtvych jašteríc alebo volských očných buliev naukladaných v pohároch. V jednej miestnosti sú sklené teráriá s hadmi väčšími, než aké sme kedy v živote videli. Je tam aj skrotený škrtič, a keď tam je človek, ktorý sa oň stará, vyberie ho a omotá si ho okolo ruky, aby sme mohli vidieť, ako ten had najprv všetko rozdrví na smrť, aby to potom mohol zožrať. Môžeme ho aj pohladkať. Má chladnú a suchú kožu. V ďalších teráriách sú štrkáče, ten človek nám ukazuje, ako sa z ich jedových zubov vyťahuje jed. Nasadí si kvôli tomu koženú rukavicu. Štrkáč má zakrivené a duté zuby, kvapká z nich žltý jed.

V tej istej miestnosti je aj betónový bazén naplnený hustou zelenkastou tekutinou, v ktorej sedia veľké korytnačky a mrkajú alebo sa ťažkopádne šplhajú na skaly, ktoré sú pre ne pripravené, a syčia, ak sa k nim priblížime príliš blízko. V tejto miestnosti je teplejšie než v ostatných a je v nej aj vlhkejšie, lebo hady a korytnačky to potrebujú. Cítiť v nej pižmovú

vôňu. V ďalšej miestnosti je klietka plná obrovských afrických švábov. Sú biele a sú také jedovaté, že ich chovateľ musí zakaždým, keď otvorí klietku, aby ich nakŕmil alebo jedného vybral, najprv omráčiť plynom.

V pivnici je polica za policou, všetky plné bielych potkanov a čiernych myší, špeciálne druhy, nie divé. Jedia granule z násypníkov, ktoré majú v klietkach, a pijú z fľašiek, ktoré sú vybavené kvapkadlami. Majú hniezda z požutého novinového papiera plné ružových mláďat bez srsti. Behajú po sebe, spia na kôpkach a očuchávajú sa čumáčikmi, ktoré sa im chvejú. Človek, ktorý myši kŕmi, nám povedal, že ak do niektorej klietky vložíte cudziu myš s nesprávnym, cudzím pachom, ostatné ju uhryzú na smrť.

V pivnici cítiť silný zápach myšacích výkalov, šíri sa po celej budove, hoci smerom nahor slabne a mieša sa so zápachom zeleného chemického prostriedku na čistenie podláh a s ďalšími zápachmi ako leštidlo na podlahy, vosk na nábytok, formaldehyd a hady.

Nič, čo sme v tej budove videli, nám nepripadalo odpudivé. Celkové usporiadanie nám už bolo známe, aj keď v detailoch sa to tam v mnohom líšilo a určite sme nikdy predtým nevideli toľko myší na jednom mieste. Ohromoval nás ich počet aj zápach. Radi by sme korytnačky vybrali z ich terária a pohrali sa s nimi, ale boli to útočné korytnačky, ktoré hrýzli a mali aj zlú povahu, mohli by nám odhryznúť prsty, a tak nám bolo jasné, že to nemáme robiť. Môj brat chcel z jednej nádoby vybrať volské oko, čím by určite ohromil ostatných chlapcov.

Na poschodí boli v niektorých miestnostiach laboratóriá. Mali vysokánske stropy a vpredu na stene tabule ako v škole. Stáli tam tiež rady a rady veľkých čiernych pracovných stolov, ktoré vyzerali skôr ako jedálenské stoly, a pri nich vysoké stoličky. Na každom stole boli dve lampy so zeleným tienidlom zo skla a dva mikroskopy, staré, s ťažkými tenkými rúrkami a mosadznými úchytkami.

Mikroskopy sme videli už aj predtým, ale nikdy nie také veľké. Mohli sme pri nich tráviť čas, kým nás to neprestalo baviť. Občas nám niekto dal diapozitívy na pozeranie: krídla motýľov, priečne rezy červíkov, ploskule napustené ružovým a fialovým farbivom, aby sa dali vidieť ich jednotlivé časti. Inokedy sme si zasa strčili pod šošovku mikroskopu